

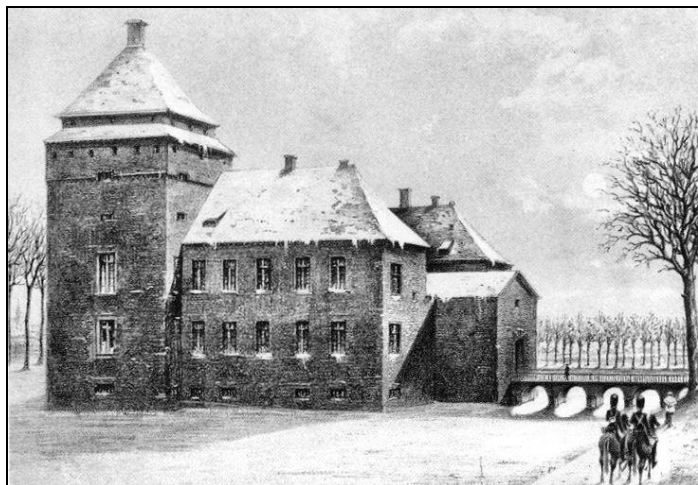
Woord Vooraf

Namens het bestuur van Taxandria wens ik u en uw familie het allerbeste toe voor het nieuwe jaar. Graag bieden we u bij deze Nieuwsbrief een exclusief en origineel nieuwjaarsboekje aan, gedrukt op de oude drukpersen van de Historische Drukkerij van bestuurslid Herwig Kempenaers. De oude tekst van omstreeks 1770 is afkomstig van straatzanger Pieter Fonteyne.

2009 is in meerdere opzichten een opmerkelijk jaar voor onze Geschied- en Oudheidkundige Kring. Naast de reeds bestaande activiteiten zoals lezingen en daguitstappen plannen we verder voor dit jaar een kring- of ledendag in het Taxandriamuseum (nocturne), een cursus paleografie, een begeleid bezoek aan de tentoonstelling van Karel de Stoute in Brugge, een tentoonstelling over Turnhoutse primussen, een tentoonstelling over kantwerk: "Van Speldengrond tot Turnhoutse kant?", deelname aan de cultuurmarkt, enz. Een goed gevuld programma waar ieder lid hopelijk zijn/haar gading in kan vinden. Voor enkele van deze geplande bijeenkomsten vindt u in deze nieuwsbrief de nodige praktische informatie.

Voorzitter Jef Roymans

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2009

Lezing over de regeerperiode van Karel de Stoute en Maria van Bourgondië door Edward De Maesschalck

Op woensdag 18 maart 2009, om 20.00 uur, zal dr. Edward De Maesschalck een lezing houden in de erfgoedzaal van het stadhuis, Grote Markt te Turnhout.

Edward De Maesschalck (°Leuven, 1946) werd in 1977 doctor in de geschiedenis en werkte nadien voor de openbare omroep als programmamaker (1979-1997), programma-adviseur van Canvas (1997-2007) en vandaag als redacteur communicatie. Hij schreef ook heel wat historische boeken, o.m. over België, Karl Marx, de Franse revolutie, de Bond van grote en jonge gezinnen, Davidsfonds en in 2008 "De Bourgondische vorsten". Edward De Maesschalck is eveneens voorzitter van de afgestudeerde historici van Leuven.

Op het programma staat een levensbeschrijving van Karel de Stoute (1433-1477), met nadruk op zijn regeerperiode. Daaropvolgend wordt tijd besteed aan het korte, maar intense leven van Maria van Bourgondië.

Een powerpointpresentatie met talrijke prenten zal de lezing levendiger maken.

Deze lezing kan gezien worden als een voorbereiding op ons bezoek aan de tentoonstelling "Karel de Stoute (1433-1477). Pracht en praal in Bourgondië" in het Brugse Groeningemuseum. (zie verder in dit nummer).

Cursus paleografie in februari-maart 2009

Zoals in de vorige Nieuwsbrief werd vermeld, organiseert Taxandria voor u een cursus lezen van oud schrift (paleografie).

Michel Oosterbosch, afdelingshoofd van het rijksarchief van Antwerpen en tevens voorzitter van het Geels Geschiedkundig Genootschap is bereid om op 5 dinsdagen, namelijk **vanaf 17 februari tot en met 17 maart 2009** ons wegwijs te maken in het oud schrift. LET OP: dit zijn andere data dan weergegeven in de vorige nieuwsbrief! Deze avonden worden u gratis aangeboden.

De cursus die enkel bestemd is voor leden van Taxandria vindt plaats in de schepenzaal van het stadhuis / erfgoedhuis op de Grote Markt van Turnhout, om 20 uur.

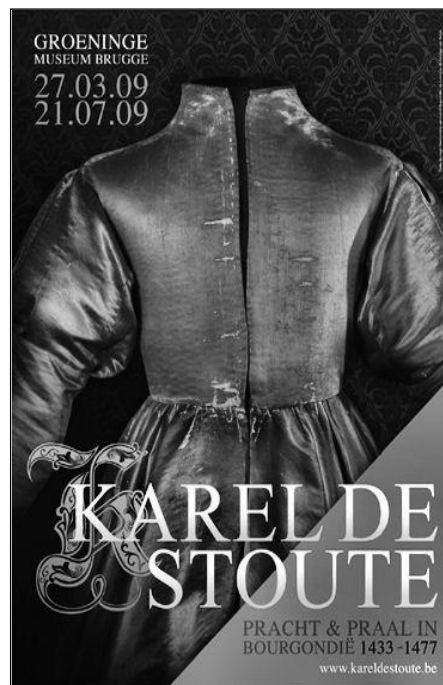
Vermits het aantal deelnemers beperkt is tot 15, is het zaak om snel in te schrijven!

U kan enkel telefonisch inschrijven bij de voorzitter dhr. Jef Roymans: **0473/74.61.98**

Let wel: niets inspreken op voice-mail, wel persoonlijk contact!

Geleid bezoek aan de tentoonstelling Karel de Stoute (1433-1477). Pracht en praal in Bourgondië

Op 9 april 2009 organiseert onze Kring een begeleid bezoek aan de tentoonstelling "Karel de Stoute Pracht en praal in Bourgondië 1433-1477". Een ervaren gids neemt ons mee doorheen het boeiend verhaal van Karel de Stoute. In anderhalf uur ontdek je de pracht en praal van het Bourgondische tijdperk. Om een optimale kwaliteit te garanderen, krijgt iedereen in de groep tijdens de rondleiding een hoofdsat. Hierdoor kan u de gids beter volgen.

Aan deze tentoonstelling wordt in de namiddag een stadswandeling 'De Bourgondiërs en hun stoute kantjes' gekoppeld. Samen met een gids wandel je doorheen de straten van Brugge om er de "sporen" van de Bourgondiërs terug te vinden. Tijdens

de wandeling bezoek je enkele bijzondere plaatsen zoals de praalgraven van Karel de Stoute en Maria van Bourgondië.

Deze tentoonstelling die al in 2008 te zien was in het Historisches Museum van Bern (<http://www.bhm.ch/en/karl-der-kuehne-exhibition.cfm>) vindt nu plaats in het Groeningemuseum van Brugge.

Bijkomende informatie, met een voorsmaakje van enkele tentoongestelde kunstvoorwerpen vindt u op <http://www.kareldestoute.info>.

Het **VOORLOPIGE programma** ziet er als volgt uit:

Donderdag 9 april 2009

07.45:	vertrek aan het Boomgaardplein
10.00:	koffie met gebak
11.00:	bezoek aan de tentoonstelling in het Groeningemuseum
12.45:	lunch
14.15:	Stadswandeling "de Bourgondiërs en hun stoute kantjes"
16.15:	Drink
17.00:	Terugkeer naar Turnhout

Deze uitstap kunnen we organiseren voor (vermoedelijk) 49,00 euro per persoon (de exacte prijs volgt later). Het aantal deelnemers is beperkt tot 40! De volgorde van inschrijving is limiterend.

U kan telefonisch reserveren bij de voorzitter dhr. Jef Roymans: **0473/74.61.98**

Let wel: niets inspreken op voice-mail, wel persoonlijk contact!

Wanneer we voldoende reserveringen hebben en we de exacte gegevens hebben van de tentoonstelling, vindt u de definitieve afspraken in de volgende nieuwsbrief.

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2009

Verslag lezing: Feesten in Turnhout vroeger door Harry de Kok, stadsarchivaris van Turnhout

Feest vieren, lekker eten en drinken liggen in onze volksaard. Er gaat geen dag voorbij of er worden wel ergens festiviteiten georganiseerd. Zo ook vandaag in onze stad. Denken we maar aan het massaal succes van de Turnhoutse Vrijdagen, "Verlooren Mondagh", het terrastheater tijdens de zomerse zondagnamiddagen of de winterse kerstkraampjes met - zoals in de grote steden - een heuse ijspiste op de markt. Als ik me niet vergis hebben we zelfs een schepen die naast serieuze zaken ook bevoegd is voor feestelijkheden. Het kan gewoon niet op. Net zoals vroeger. Ook toen werd er aan de lopende band gevierd. Of zoals men in Turnhout zei: "Geen kat mag jongen of er is een feest". Harry de Kok was tijdens de lezing van 9 december onze uitmuntende gids doorheen het uitgebreide gamma van de Turnhoutse feestcultuur in vroegere tijden.

Vaak ging het om festiviteiten van religieuze aard. Het volk vlocht om het godsdienstig gebeuren van het jaar een krans van gebruiken (jaarkrans) die vele eeuwen hebben getrotseerd. Al zijn vele vrome gewoonten na de Tweede Wereldoorlog en Vaticanum II beetje bij beetje verdwenen. De hoogdagen van het kerkelijk jaar werden vroeger steeds met de nodige luister gevierd. Klokengelui, beiaardspel, orgelmuziek en zang waren onverbrekkelijk verbonden met de plechtige missen die gecelebreerd werden. Elke hoogdag vertoonde een eigen karakter. Van alle feesten waren Kersmis en Pasen de belangrijkste. Maar ook Allerzielen, Driekoningen, de vastenperiode, de Goede Week en Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart werden op passende wijze gevierd. Buiten deze hoogdagen van het kerkelijk jaar kenden de gelovigen nog andere dagen waarop een heilige werd herdacht. Bij de kinderen waren Sint-Maarten, Sinterklaas en Sintergreef (halfvasten) populair. Met Onnozele Kinderen werd er ouw moeierke gezongen. Elke vereniging, of het nu een ambacht, een broederschap of een schuttersgilde was, vereerde haar eigen patroonheilige. Zijn feestdag werd jaarlijks herdacht zowel met een godsdienstige plechtigheid als met wereldse activiteiten. Vooral met eten en drinken. In Turnhout werden ondermeer Sint-Elooi (smeden) en Sint-Hubertus (schuttersgilde) gevierd.

Heel wat opmerkelijke gebeurtenissen doorkruisen ons bestaan en markeren overgangen in ons dagelijks leven (*rites de passage*). Met een huwelijksfeest, een babyborrel of een crematieplechtigheid geven mensen vandaag een belangrijk signaal aan de buitenwereld. Dit was vroeger niet anders. Al legde elke generatie onder invloed van de tijdsgeest haar eigen accenten. Ook hier heeft het volk de nodige gebruiken in het leven geroepen. Denken we maar aan het soldatenleven. Vele lotelingenliedjes verhaalden over het geluk of ongeluk bij de loting. Of het maken van lawaai als onderdeel van de huwelijksgebruiken. In Turnhout bleef de gewoonte om te schieten ter gelegenheid van de ondertrouw of huwelijk voortleven tot de Eerste Wereldoorlog. Soms liep het wel eens de spuigaten uit. Zo voelden in 1750 de wethouders zich verplicht te beletten dat kinderen die pas gedoopt waren, op hun terugweg naar huis in de herbergen gedragen werden, om het gezelschap toe te laten te drinken en te klinken. En wat dacht je. Ook onze lezing werd afgesloten met een feestelijke eindejaarsdrink. Gezondheid !

Hendrik Dirx

Na de lezing was er voor de aanwezigen een gezellige eindejaarsdrink.

Erfgoed op het internet: enkele tips

Sinds enkele maanden is de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, beter gekend als de Ferrariskaart, ook te raadplegen op <http://cff2doc.googlepages.com/ferrarisall.html>. De zogenaamde Ferrariskaart werd tussen 1771 en 1778, op last van keizerin Maria-Theresia en keizer Jozef II opgemaakt onder leiding van Joseph Jean François Graaf de Ferraris, generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het eindresultaat was een monumentaal werk van 275 met de hand getekende en ingekleurde kaarten van 0,90 bij 1,40 m, op een schaal van 1:11.520, aangevuld met twaalf delen handgeschreven commentaar van economische en hoofdzakelijk militaire aard (waterlopen, bruggen, bossen en mogelijkheden voor inkwartiering).

Van de Kabinetskaart zijn drie exemplaren bewaard, respectievelijk in het Kriegsarchiv te Wenen, het Rijksarchief te Den Haag, en de Koninklijke Bibliotheek van België te Brussel. Het Brusselse exemplaar was origineel bestemd voor Karel van Lotharingen, de toenmalige landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden en feitelijke opdrachtgever, en werd

in 1922 in het kader van de compensaties voor de Eerste Wereldoorlog vanuit Oostenrijk aan België overgedragen.

Klik op het beginscherm (de Belgische kaart) het gebied aan dat u wil bekijken. Zo opent zich automatisch de kaart die u vervolgens kan in- of uitzoomen. Bovenstaand voorbeeld is het gebied rond de Priorij van Kersendonck.

Op <http://www.archeonet.be/?p=4041> vindt u nog verdere informatie.

In december 2008 verscheen voor het eerst de elektronische nieuwsbrief van TRAM41 (Turnhoutse Route Archief en Musea). Via het internet blijf je zo steeds op de hoogte van de laatste nieuwe TRAM41-activiteiten. Mocht u geïnteresseerd zijn, kan u naar <http://www.tram41.be> surfen en uw e-mailadres ingeven.

Sinds 2005 brengt Archiefbank informatie samen over de Vlaamse private archieven in een online databank. Het publiek vindt in deze "gouden gids" gegevens over archieven van personen, families en organisaties. Waar zijn ze bewaard? Wat is hun inhoud? Zijn ze raadpleegbaar? Bestaat er een inventaris? Archiefbank toont niet de archiefdocumenten zelf, maar wel de weg ernaar toe. Archiefbank Vlaanderen heeft ook een elektronische nieuwsbrief. Wil u op de hoogte blijven, ga dan naar <http://www.archiefbank.be> en voeg uw e-mailadres toe aan de mailinglijst.

Als je <http://www.archiefbank.be/42raadpleeg.html> intikt, kan je direct op zoek gaan.

<http://users.bart.nl/~leenders/index.html> bevat een berg aan informatie i.v.m. de historische geografie van het oude hertogdom Brabant, opgesteld door de Nederlander K.A.H.W. Leenders. Hier vinden we bijvoorbeeld "Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas - Schelde - Demergebied. 400 - 1350. Een poging tot synthese." Interessant zijn zeker de oorkondenlijsten van Turnhout (gaande van 1021 tot 1410) en de vele omliggende dorpen.

Oproep

Zijn er leden die ons iets meer kunnen vertellen over de oude **Onze-Lieve-Vrouwegilde** die verbonden was aan de Turnhoutse Sint-Pieterskerk? Deze broederschap (niet te verwarren met de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans!) werd officieel opgeheven in 1987 en bestond al vele eeuwen (opgericht in de 15de eeuw?). Naar aanleiding van een artikel voor het Jaarboek van Taxandria, ben ik op zoek naar alle mogelijke bronnen, documenten, foto's, getuigenissen die het onderzoek kunnen bevorderen. Informatie kan u versturen naar Nieuwsbrief.taxandria@gmail.com of contacteer Bert Hendrickx (zie gegevens op de achterkant van het jaarboek). Alvast bedankt!

Het stadsarchief in bits

Het stadsarchief van Turnhout bezit een rijkdom aan historisch beeldmateriaal. Een groot deel hiervan - ruim veertigduizend stuks - zal vanaf januari 2009 door een gespecialiseerde firma omgezet worden naar digitale formaten. Het gaat om foto's, prentkaarten, dia's en oude kadasterkaarten. Op die manier willen TRAM41 en Erfgoedcel Noorderkempen de foto's voor de toekomst vrijwaren. Het project loopt over vier maanden. De digitalisering gebeurt met professionele apparatuur volgens een beveiligde en streng gecontroleerde procedure. Als het beeldmateriaal eenmaal omgezet is naar bits en bytes, wacht de omvangrijke taak van het beschrijven. Elk beeld wordt in deze fase benoemd: wanneer is de foto genomen en waarom, wie komt er in voor, past de foto binnen een bredere collectie, wat is het formaat, enz. Een deel van het fotomateriaal zal later een plaatsje krijgen in een beeldbank, zodat de bezoeker de beelden online kan raadplegen.

Gelezen op <http://www.erfgoedcelnoorderkempen.be/>

“Susa Ninna” ontstaan in de Heilig-Hartkerk

Eind 1979 werd ik aangesteld als dirigent van het St.-Ceciliakoor van het H.-Hart te Turnhout. Eén van mijn eerste opdrachten was de programmatie van de middernachtmis met Kerstmis, het kiezen van de uit te voeren gemengde mis en een selectie maken van de te zingen kerstliederen. Ik kreeg hierin de volledige vrijheid van het Bestuur. Er werd me nochtans op het hart gedrukt dat “Susa Ninna” niet op het programma mocht ontbreken, want de tekst van dit kerstlied was geschreven op het hoogzaal van de kerk. De schrijver, Jozef Simons, was zanger en tevens ondervoorzitter van het toenmalig mannenkoor.

Jozef Simons

Dit koor had de verplichting elke zondag de hoogmis met zijn gezangen op te luisteren. Het 40-koppige koor stond achteraan in de kerk op het hoogzaal. “Stilzwijgen” was geboden tussen de gezangen. Tijdens de preek lag de situatie enigszins anders. De toenmalige pastoor Z.E.H. Van Assche koesterde de gedachte dat de parochianen nood hadden aan een lang sermoen. Een preek van minstens een kwartier was normaal. Dit werkte op de zenuwen van de zangers, die meermaals hun beklag hierover hadden gemaakt bij de pastoor, doch zonder gunstig gevolg. Aangezien het voor de meeste zangers een kwelling was de gans duur van de preek te zwijgen, kwam het tot wrijvingen met de pastoor, want de gesprekken waren tot beneden in de kerk te horen.

Aan de beide kanten van het hoogzaal waren er aangebouwde kamers, die dienst deden als opslagplaats voor de muziekpartituren en als ruimte voor de blaasbalg. De oplossing lag voor de hand: de zangers konden zich hier terugtrekken om hun woordje te plaatsen en voor sommigen was het een gelegenheid om een sigaretje te roken. Vereist was echter dat men met een half oor de preek van de pastoor volgde, om tijdig terug op het hoogzaal te staan voor het “Credo”. Jef Simons profiteerde van de *Nieuwsbrief Taxandria* 1, 2009

rust op het hoogzaal om wat schrijfwerk te verrichten. Wanneer hij vermoedde dat de pastoor bijna *aan het einde van zijn Latijn was*, ging hij de zangers verwittigen. Die stoven meteen het hoogzaal op, een wolk van sigarettenrook achterlatend. En zo dichtte Jef Simons tijdens deze preken zijn “Susa Ninna”.

Toondichter Armand Preud’homme was nauw bevriend met Jef Simons. Hun samenwerking resulteerde in het tot stand komen van verschillende liederen, zoals “Kempeland”, “Purperen heide” en “Heimwee doet ons hart verlangen”. Niet te verwonderen dat Jef Simons de tekst van zijn “Susa Ninna” aan de toondichter gaf. Kort daarna, tijdens de middernachtmis van Kerstmis (vermoedelijk Kerstmis 1936) kon het werk uitgevoerd worden.

In die tijd bestond er in de Heilig-Hartkerk naast een mannenkoor, ook een kinderkoor.

Het beste stemmetje van dit koortje, Joske Van Mechelen, werd gevraagd als solist. En zo had hij de eer de wereldpremière te zingen van dit nieuwe kerstlied. Hij werd er voor vergoed, en kreeg van mijnheer pastoor ... een stuk chocolade.

Met zijn glasheldere, warme stem bleef Jos Van Mechelen tot aan zijn dood in 1994 verbonden aan het koor, als zanger en als dirigent van de gregoriaanse muziek.

Jef Roymans
Ere-dirigent Kon. St.-Ceciliakoor H.Hart

Even opfrissen: 25, 50, 100, 200, ... jaar geleden

- 675 jaar geleden, in 1334 waren er in Turnhout plunderingen door troepen van graaf Jan van Saffenberg met een brand tot gevolg. Het Raadhuis met alle privilegiën werd hierdoor verwoest.
- De oudste kern van Herentals, nabij de huidige St.-Waldetrudiskerk, behoorde tot het klooster van Ste-Waudru van Bergen (Henegouwen). Een tweede nederzetting, aan de Kleine Nete, werd in 1209 gesticht door hertog Hendrik I van Brabant en verkreeg stadsrechten. <http://nl.wikipedia.org/wiki/Herentals>
- Op 5 januari 1859 werd de eerste veemarkt aan de westkant van de Grote Markt gehouden.
- In 1859 werd de fabriek Mesmaekers Frères opgericht.
- 5 januari 1859: bij testament van Juffrouw M. de Nef komen de Jezuïeten in het bezit van de eigendommen in de Herentalsstraat.
- Op 1 maart 1909 werd het orgel van de H. Hartkerk in Turnhout ingespeeld. Het groot orgel met bijna 4.000 pijpen is van de firma Stevens uit Duffel. Flor Peeters speelde er als 16-jarige zijn eerste concert op. <http://www.topa.be/site/303.html>
- 21 maart 1909: oprichting Jong Wacht; 10 april: oprichting Socialistische vrouwengroep.
- De Sint-Lambertuskerk op het kerkplein van Beerse is een neogotische kruiskerk uit 1908-1909 met driebeukig schip, een dwarsbeuk en koor en laatgotische toren van ca. 1550.

- Jan Vaerten werd geboren in Turnhout in 1909 en stierf er in 1980. Vaerten kende zijn grote doorbraak in 1947 met zijn eerste individuele tentoonstelling. Op de Biënnale van Venetië in 1948 was hij de grote revelatie en werd er door Picasso opgemerkt. In zijn werken is een grote symboliek terug te vinden. Hij heeft wars van alle modes en ismen, een sterk ontroerend oeuvre geschapen waarin het menselijk tekort centraal staat, de strijd tussen materie en geest. <http://www.beerse.be>

- Op 9 maart 1934, 75 jaar geleden, verscheen "Reklaam is succes" voor het eerst.
- Op exact dezelfde dag werd de Kamer voor Handel en Nijverheid in Turnhout opgericht.
- Al 40 jaar geleden, op 19 april 1969 werden de verkeerslichten aan het kruispunt Parklaan-Graatakker in gebruik gesteld.
- Op 14 april 1969 werd de grafkelder in de Sint-Pieterskerk blootgelegd.
- 30 jaar geleden, op 8 februari 1979 starten de restauratiewerken aan de Sint-Pieterstoren.
- 26 januari 1989 wordt de vieringtoren op de Sint-Pieterskerk terug geplaatst.

Bepaalde Turnhoutse feiten van de laatste 150 jaar zijn afkomstig van Willy Van Sprengel.

Turnhoutse familienamen

Welke zijn de familienamen die in Turnhout voorkomen? Welke naam komt het meest voor of slechts éénmaal? Om hierin enig inzicht te krijgen, heeft Willy Van Sprengel een peiling gedaan aan de hand van 1970 rouwbrieven, 1500 overlijdensberichten en 17.360 gedachtenisprentjes (de zgn. *doodsbelekkes*). Zo kwam hij aan ruim 20.800 namen van personen die overleden zijn én in Turnhout werden geboren. Uit deze lijst kwamen 1841 verschillende namen voor. Sommige persoonsnamen hebben een verschillende schrijfwijze. Zo schrijft men de “de” of “van” met of zonder hoofdletter, vindt men dezelfde naam met “ij” of “y”, gebruikt men één-, twee- of driemaal een s, worden namen van of aan elkaar geschreven, enz.

611 namen komen slechts éénmaal voor. De meest voorkomende naam is Dierckx met maar liefst 337 vermeldingen. In onderstaand overzicht wordt een top 100 van de Turnhoutse namen gegeven.

Dank aan Willy Van Sprengel voor dit monnikenwerk!

1. Dierckx	337	18. Cornelissen	98
2. Peeters	287	19. Hermans	97
3. Wouters	252	20. Leysen	95
4. Janssens	181	21. Jacobs	94
5. Hendrickx	151	22. Van Mechelen	88
6. Lenaerts	142	23. Claessens	87
7. Janssen	140	24. Van Dooren	84
8. Proost	134	Willems	84
9. Broeckx	133	26. Van Deun	83
10. Maes	131	27. Lauwers	81
11. Geerts	124	28. Geudens	80
12. Melis	117	29. Caers	78
13. Nuyens	108	Crols	78
14. Van Gorp	107	Goris	78
15. Van Gestel	106	32. Gevers	76
16. Adriaensen	104	33. Goossens	75
17. Hens	103	34. Devolder	71

34. Verheyen	71	70. Nuyts	43
36. Van Eyck	68	71. Bastiaensens	42
37. Segers	66	Eysermans	42
Mertens	66	Vogels	42
Geenen	66	74. Van den Brandt	41
40. Dergent	61	75. Flerackers	40
Pelckmans	61	Goetelen	40
Smets	61	Mathé	40
43. Eykens	60	Druyts	40
44. Bertels	58	Embrechts	40
Van Den Broeck	58	Van Tongerloo	40
46. Bauweraerts	57	Verstraelen	40
47. Deckx	54	82. Borghs	39
Driesen	54	Verschueren	39
Van Bladel	54	84. Sips	38
50. Aerts	52	Van Aken	38
Michielsen	52	Willemsen	38
52. Van der Veken	51	87. Huybrechts	37
Jansen	51	Jespers	37
54. Govaerts	50	Keuppens	37
Verhoeven	50	Loyens	37
Moonen	50	Starckx	37
57. Luyckx	49	Allaerts	37
Beyens	49	93. Cornelis	36
59. Sels	47	Machielsen	36
Versmissen	47	Van Herck	36
61. Thijs	46	Versteylen	36
Truyens	46	97. Vervecken	35
Van Hoeck	46	Moelans	35
64. Raeymakers	45	Van Beek	35
Cremers	45	100. Gils	33
Van Loon	45	Van den Bergh	33
Wuyts	45	Van Roy	33
68. Dieltiens	44	Verdonck	33
Bax	44	Weygers	33

Tentoonstellingen- en activiteitenkalender TRAM41

Begijnhofmuseum

Kerstmis op het hof
Minitentoonstelling over oude kerstkaarten en nieuwjaarsbrieven
Tot 31 januari 2009

Nationaal Museum van de Speelkaart

Egbert Moehsnang - Kunst en kaarten
Een hommage aan de 80-jarige Zwitsers-Beierse kunstenaar Moehsnang, al 40 jaar ontwerper van speelkaarten.
6 februari - 29 maart 2009

Achterkanten - Ruggen van kaarten
Omvattende expositie over het vergeten aspect van de speelkaart: de achterkant.
6 februari - 30 augustus 2009

Stadhuis / Erfgoedhuis

Uit vriendschap
Evolutie van vriendschapsuitingen doorheen de jaren, met focus op enkele speciale vriendschappen.
24 april – 24 mei 2009

Natuurpunt Museum

Over klimaatkanaries en hittestress
Global change in je achtertuin
Wat zijn de effecten van de klimaatopwarming op de natuur, dichtbij ons maar ook veraf? Welke gevolgen brengt dit mee voor onszelf?
tot einde 2009

ACTIVITEITEN

Nationaal Museum van de Speelkaart: Druk in het museum
Demonstraties: oude druktechnieken op historische drukpersen
afwerking van speelkaarten (glansen, snijden, hoeken)
een draaiende stoommachine
januari: donderdag 8, zondag 25
februari: donderdag 12, zondag 22
maart: donderdag 12, zondag 29
april: donderdag 9, zondag 26
telkens van 14 tot 16 uur, behalve 26/4: 10-17 uur

Museumateliers voor de lagere school
In samenwerking met de Katholieke Hogeschool Kempen
2-6 maart / 9-13 maart / 11-15 mei
graad 1: Memoryspel in kartondruk
graad 2: Kaartspel zoekt joker (in kerftechniek) Reservatie verplicht

Erfgoeddag op zondag 26 april 2009
Vlaamse erfgoedinstellingen zetten gratis hun deuren open en werken voor de editie 2009 rond het thema 'Uit vriendschap'. Alle locaties van TRAM 41 nemen hieraan deel. Paradedpaardjes zijn onze jongerengidsen die jong en oud doorheen de musea loodsen.

Meer info: www.tram41.be

OOK NOG... Openingsweekend bij de Historische Drukkerij

24 en 25 januari 2009 van 13 tot 17 uur, met demonstraties van het lettergieten.

De negentiende eeuw wordt gekenmerkt door een opeenvolging van technologische verbeteringen. Nieuwe types machines zorgden voor een snellere productie om aan de stijgende vraag naar drukwerk te voldoen. Handzetters werden talrijk ingezet en pas op het einde van de negentiende eeuw vervangen door de eerste zetmachines. De Historische Drukkerij toont u het verhaal van deze revolutionaire veranderingen binnen het drukkersambacht.

Meer info: www.historischedrukkerij.be

Turnhoutse eeuwelingen (deel 2):

Bartels Theresia Henrica (1791-1892)

Theresia Bartels werd geboren in Turnhout op 27 november 1791. Ze was een ongehuwde dochter van Petrus Bartels en Anna Valentijns.

Theresia was rentenierster en bij haar overlijden woonde ze aan de *Botermarkt* (huidige Zegeplein). Theresia overleed te Turnhout op 2 juni 1892.

Van Aken Anna Maria (1806-1906)

ANNA MARIA VAN AKEN
DE HONDERDJARIGE VAN TURNHOUT
1806-1906

Anna Maria Van Aken werd te Turnhout geboren op 29 juli 1806. Ze was de dochter van Jean Van Aken en Anna Nuydts. Bij de aangifte van haar geboorte waren Jean Broeckx en Pierre Nuydts de getuigen. Marianneke, zoals men haar later noemde, verbleef de laatste jaren in het Sint-Petrusrusthuis. Daar werd z'r Felicitas gevierd die 50 jaar overste was. Bij die gelegenheid werd ook Marianneke gevierd als eeuweling. Naar aanleiding van haar honderdste verjaardag werd er zelfs een kaart met haar foto verkocht. Anna Maria van Aken overleed te Turnhout op 27 oktober 1906.

Van de Plas Maria (1864-1968)

Marie Catharina Van de Plas werd op 13 juni 1864 te Turnhout geboren. Ze was de dochter van Walterus Van de Plas en Maria Van Gael. Haar vader was boekbinder. Garenscheerder Antonius Van Dyck en landbouwer Josephus Kevelaers waren bij de aangifte van haar geboorte de getuigen. Maria was gehuwd

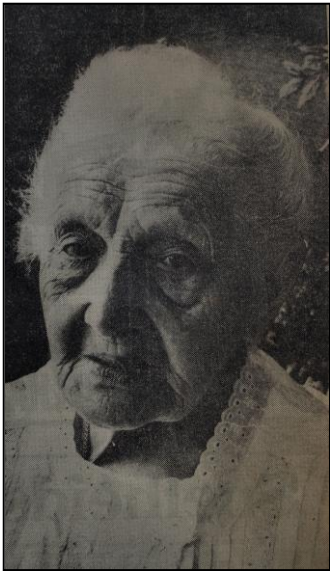
met Carolus Josephus Goor. Het gezin telde zes kinderen waarvan enkel haar dochter Julia nog in leven was bij Maria's overlijden. De laatste jaren van haar leven verbleef ze in het *St.-Petrusrusthuis*.

Een week voor haar honderdste verjaardag, op 8 juni 1964, kwam ons vorstenpaar naar Turnhout om er de *gedenksteen* van de Turnhoutse Maatschappij voor Huisvesting naar aanleiding van de 150.000ste woning te onthullen. Bij ontvangst van het paar op het stadhuis was Maria ook aanwezig. Toen men haar voorstelde als bijna 100-jarige kreeg ze van koning Boudewijn en koningin Fabiola spontaan een zoen.

Op 13 juni werd Maria als 100-jarige gevierd. Het rusthuis en de Kasteeldreef had men prachtig versierd. In stoet, met o.a. een 300 kinderen, trok men naar de St.-Pieterskerk voor een dankmis. Daarna volgde een ontvangst op het stadhuis. Haar twee nog in leven zijnde dochters woonden de viering bij, nl. Julia, kloosterlinge bij de zusters Maricollen, en Anna. Daarna ging men terug naar het rusthuis waar aan familieleden en medebewoners een feestmaal werd aangeboden. De dag werd afgesloten met het ontsteken van vuurwerk. Maria Van de Plas overleed te Turnhout op 15 januari 1968.

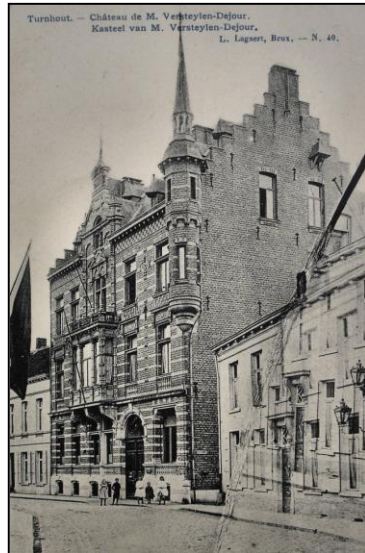
Maria Bertels (1871-1972)

Maria, ook wel genoemd Mieke, werd op 4 juli 1871 te Antwerpen geboren. Haast 80 jaar woonde ze in Antwerpen en zakte later af naar Hoogstraten. In 1956 kwam ze naar Turnhout om haar intrek te nemen in Sint-Lucia. Ze was één van de eerste inwoners van dit rusthuis. Ze stamde af uit een vooraanstaand gezin waarvan drie broers priester werden en twee zussen in het klooster traden. Na het overlijden van haar vader in 1903 smeedde ze een hechte band tussen haar acht broers en zussen. Bij de zusters Ursulinen in Waver kreeg ze naar eigen zeggen een zeer goede opvoeding. Zus Anna was haar tweelingzuster. Als eerste eeuweling in Sint-Lucia werd ze er op gepaste wijze gevierd. De bewoners van

het home beeldden in originele klederdracht jeugd en ouderdom uit en trokken in stoet door het rusthuis. Pater Dockx, met assistentie van oud-deken Hellemans van Geel, pater Pareyn en onderpastoor Smit van Antwerpen, droeg een dankmis op waarbij het voltallig schepencollege aanwezig was. Na een toespraak van burgemeester Alfons Boone en de overhandiging van geschenken tijdens de receptie werd een feestmaal opgediend. Mieke verklapte toen: "ik drink van mijn 14de jaar levertraan. Ook de Kempense lucht en de goede verzorging helpen me oud worden". Mieke Bertels overleed in home Sint-Lucia op 28 januari 1972.

Bron: o.a. GVA, 2 juli 1971

Willy Van Sprengel

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2009

Koninklijke Sint-Rafaëlgilde

Enige tijd geleden werd aan het kunstpatrimonium van de St.-Pietersparochie een merkwaardig vaandel toegevoegd. Het droeg het opschrift: "Sint Raphaëlgilde Turnhout 1933". Deze vlag is van zijde met een afmeting van 1,44 m x 1,40 m. Het werd ontworpen door kunstschilder Albert Van Dijk en vervaardigd door de Antwerpse firma Vansina. Omdat deze groep ons onbekend was, begonnen wij een zoektocht om van deze organisatie meer kennis te krijgen.

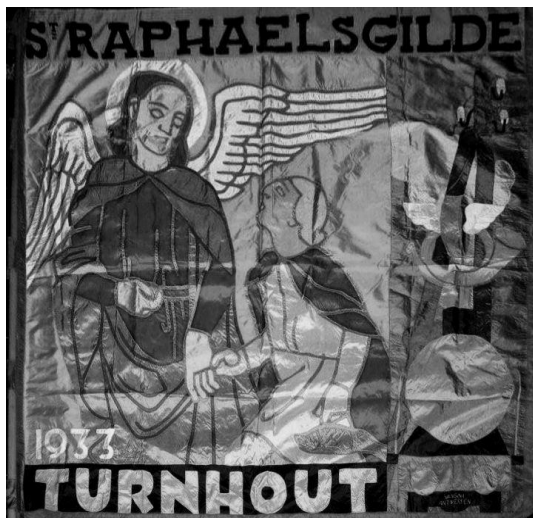
Stichting

De uitgangspunten van de Encycliek "Rerum Novarum" geschreven door paus Leo XIII in 1891 waren een rechtvaardig loon, het recht op eigendom en solidariteit met de zwakkeren. Als instrumenten om deze doelstellingen na te streven, werden zowel overheidsingrepen als de vorming van **vakbonden** genoemd. Priester **Adolf** Daens steunde op deze encycliek om de slechte werkomstandigheden in de 19e eeuw te bestrijden. Ook op priester jezuïet Alphonse Cus had deze encycliek een diepe indruk gemaakt. Alphonse Cus was al priester toen hij op 33-jarige leeftijd in de Jezuïetenorde trad. In 1892 verbleef hij in het Sint-Franciscus-Xaverius-Huis te Aarlen. Hij was een sterke persoonlijkheid en bezat een grote wilskracht en redenaarsgaven. Zo was hij ook in 1893 de bezielende kracht die tot de stichting van de "Sint-Raphaëlscorporatie" leidde, met het doel de "spoormannen te doopen en door den godsdienst te heiligen". Bij het eindigen van de Eerste Wereldoorlog werd het recht van vakorganisatie uitgebreid tot het personeel der Openbare Diensten; de ambtenaren van Spoor, Post, Telefoon en Telegraaf vormden onmiddellijk het "Christen Syndikaat van S.P.T.T." De doelstelling van deze vakbond was om het menselijke en het materiële belang van deze werknemers te behartigen. Sindsdien richtte de Sint-Rafaëlgilde zich uitsluitend naar de spirituele en godsdienstige vorming van deze ambtenaren.

Ontwikkeling

Tot in 1926 bestond en ontwikkelde zich de Gilde in de Waalse provincies. In april 1926 werd een eerste Vlaamse groep gesticht in Antwerpen en breidde verder uit over gans Vlaanderen. In 1927 werden er 300 Vlaamse Rafaëlisten geteld en in 1933 waren 1900 leden verspreid over 34 afdelingen. Tot aan zijn dood was priester Herman Boon, aalmoezenier van de luchthaven, hun nationale proost.

Turnhout

Turnhout was één van deze 34 afdelingen. Het aantal leden is ons onbekend. Zoals gebruikelijk bij de Rafaëlisten, kwamen ook onze Turnhoutse mannen maandelijks samen voor bezinning of een andere geestelijke activiteit. Al deze activiteiten vonden plaats in de lokalen van de Sint-Jozefkerk in de Herentalsstraat onder de leiding van hun proost pater Rombouts s.j.. Jaarlijks werd er ook deelgenomen aan de retraites. Met het verdwijnen van de paters Jezuïeten uit de

Herentalsstraat begin de jaren '60, bleven de activiteiten van een 10-tal leden beperkt tot deelname aan de jaarlijks retraite.

Dank zij de overtuigingskracht van pater René De Wit (Godsheide), kende deze afdeling in 1981 een nieuwe start. Een 7-tal leden vergaderden maandelijks in het Sint-Jozefcollege, Koningin Astridlaan onder de leiding van pater R. Dumon. Omwille van de hoge leeftijd en overlijden van de leden, verminderde hun aantal tot 2 à 3 leden. Een beslissing drong zich op. Omstreeks de eeuwwisseling werd de groep ontbonden. Ergens op een zolder bleef het vaandel dat wij nooit hadden gezien, ongedeed bewaard. Tot voor kort werd het opgediept, en geschonken aan het Kunstpatrimonium van onze Sint-Pietersparochie.

De Sint-Rafaëlsilde is in Turnhout wel verdwenen, maar de spiritualiteit waarmee deze ambtenaren werden gevoed, zijn bij sommigen van hen nog voelbaar aanwezig.

Leo Gevers

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2009

Collectie "Turnhouts drukwerk" overgekocht van de Historische Drukkerij

Om de omvangrijke eigen collectie te vervolledigen heeft TRAM 41 een verzameling drukwerk overgenomen van de Historische Drukkerij Turnhout. Deze aanwinst omvat materiaal van de oude drukkerijen Corbeels, Brepols, Proost, Splichal, Glenisson-Van Genechten, Belgica, Biermans, La Turnhoutoise en Beersmans-Pleek. Het gaat om speelkaarten, bedevaartvaantjes, (kerk)boeken, doodsprentjes, briefhoofden, oude kranten, catalogi, brochures,... De nieuwe collectiestukken zullen bewaard worden in het Stadsarchief, het documentatiecentrum van TRAM 41.

Overgenomen uit de elektronische nieuwsbrief van TRAM41, januari 2009.